

การสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิทธิที่กฎหมายรับรองหรือไม่? มุมมองทางนิติปรัชญา

Is Smoking and Vaping a Right Recognized by Law or Not? A Legal Philosophical Perspective

Received 19 April 2026

Revised 27 May 2026

Accepted 29 May 2026

กิตติ ชยวงกุล¹

Kitti Jayangakula²

วศิน พิพัฒน์ฉัตร^{3*}

Vasin Pipattanachat^{4*}

บทคัดย่อ

“บุหรี่” ถือเป็นผลิตภัณฑ์ยาสูบที่เป็นสาเหตุการตายที่สำคัญที่สุดของโลกซึ่งสามารถป้องกันได้ ทว่า “การสูบบุหรี่” กลายเป็นข้อถกเถียงในทางนิติศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่งว่า การสูบบุหรี่เป็นสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลอย่างแท้จริงหรือไม่ อย่างไร ยิ่งในปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า “บุหรี่ไฟฟ้า” ที่เป็นอุปกรณ์ในการส่งสารนิโคตินเข้าสู่ร่างกายผ่านการให้ความร้อนเป็นไอระเหย และมีการถกเถียงว่าการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิทธิพื้นฐานจนถึงขั้นเป็นสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ซึ่งสถานะทางกฎหมายของประเทศไทย บุหรี่ไฟฟ้า เป็นสินค้าต้องห้ามตามกฎหมาย ซึ่งถ้าพิจารณาในสถานะทางกฎหมายของการสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าอาจเทียบได้กับ เสรีภาพทั่วไปตามมาตรา 25 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งอาจถูกจำกัด

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ ประเทศไทย E-mail: kitjayan@tu.ac.th

² Assistant Professor Dr., Lecturer of Faculty of Social Administration, Thammasat University, Bangkok, Thailand.

³ ดร., อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ และคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพฯ ประเทศไทย

⁴ Dr., Lecturer of Faculty of Law and Faculty of Public Health, Bangkok Thonburi University, Bangkok, Thailand.

*Corresponding author, E-mail: vasin.pip@bkkthon.ac.th

เสรีภาพตามมาตรา 26 ได้ ประเด็นสิทธิและเสรีภาพกับการสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า ในมติมติปรัชญา มองว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” คือ นิติสมมติเพื่อรับรองสถานะและการใช้ชีวิตของมนุษย์ ที่สนับสนุนให้มนุษย์เรากระทำการใดๆ ก็ได้ ตราบที่ไม่ไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น “การสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้า” เป็นการกระทำที่ไม่มุ่งผลทางกฎหมาย ตราบเท่าที่ “ผลของการสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้า” ไม่ไปกระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยแยกการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก ศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น และส่วนที่ 2 ศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ในผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ซึ่งมีข้อเสนอแนะ คือ (1) ในบริบทสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและปัญหากระบวนการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย การควบคุมบุหรี่ไฟฟ้า สมควรคงไว้ซึ่งมาตรการห้ามนำเข้าบุหรี่ไฟฟ้า ห้ามขาย ห้ามบริการ ห้ามผลิตเพื่อขายตามระบบกฎหมายของประเทศไทยที่มีอยู่ในขณะนี้ (2) การจำกัดเสรีภาพของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า สามารถกระทำได้โดยกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายไทยที่ใช้บังคับกับบุหรี่ไฟฟ้าบัญญัติให้เป็นของที่ต้องห้ามตามกฎหมาย ดังนั้น แม้มีเรื่องอ้างถึงสิทธิหรือเสรีภาพใดๆ ก็ตามแต่ย่อมต้องพิจารณาถึงกฎหมายที่มีและใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน และ (3) การสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าไม่เป็นสิทธิมนุษยชนตามที่มีขอกกล่าวอ้างเนื่องจากไม่ใช่เป็นสิทธิที่ไม่อาจพรากไปจากความเป็นมนุษย์ได้ เฉกเช่นเดียว กับ อาหาร ที่อยู่ น้ำดื่ม หรือปัจจัย 4 ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

คำสำคัญ: บุหรี่, บุหรี่ไฟฟ้า, นิติปรัชญา, สิทธิมนุษยชน

Abstract

“Cigarettes” are considered the leading preventable cause of death worldwide from tobacco products. However, “smoking” has become a significant point of contention in jurisprudence:

whether it truly constitutes a personal right and freedom. This is especially true with the emergence of new products called “e-cigarettes,” devices that deliver nicotine into the body through heated vaporization and there is debate about whether the use of e-cigarettes is a fundamental right, even to the point of being a human right. In Thailand, e-cigarettes are legally prohibited goods. Considering the legal status of smoking or e-cigarettes, it can be compared to the general freedoms under Article 25 of the 2017 Constitution of the Kingdom of Thailand, which may be restricted under Article 26. From a legal philosophical perspective, “rights” and “freedoms” are legal constructs that guarantee the status and way of life of human beings, supporting them to act in any way as long as it does not infringe upon the rights and freedoms of others. “Smoking” or “Vaping” is an action without legal consequences, as long as the “consequences of smoking or vaping” do not affect the rights and freedoms of others.

This research employs a qualitative approach, divided into two parts: the first part involves studying academic documents, books, textbooks, scholarly articles, and internet resources; the second part combines this with in-depth interviews with legal experts. Therefore, I would like to offer the following suggestions: (1) In the social, economic, and cultural context and the problems of the law enforcement system in Thailand, the control of e-cigarettes. It is appropriate to maintain the existing legal system in Thailand that prohibits the import, sale, service, and production of e-cigarettes. (2) Restrictions on the freedom of e-cigarette users can

be imposed by law, as Thai law classifies e-cigarettes as prohibited. Therefore, even if any rights or freedoms are claimed, the existing laws in force must be considered. (3) Smoking cigarettes and vaping e-cigarettes is not a human right, as has been claimed, because it is not an inalienable right like food, shelter, water, or the four necessities for survival.

Keywords: Cigarettes, E-cigarettes, Legal philosophy, Human rights

บทนำ

วิวาทะสำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้น และเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง คือ คำถามที่ว่า “การสูบบุหรี่ ถือเป็นสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลอย่างแท้จริงหรือไม่?” หรือแม้แต่ข้อถกเถียงถึงสิทธิในการเปลี่ยนมาใช้บุหรี่ไฟฟ้า (Right to switch) ว่าเป็นสิทธิที่ไม่ควรถูกจำกัดโดยรัฐ จึงนำไปสู่การที่ต้องพิเคราะห์ว่า สิทธิในการสูบบุหรี่ (Right to smoke) เป็นสิทธิดังกล่าวได้รับการรับรองมากน้อยเพียงใด และการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิทธิตามกฎหมายหรือไม่ และรัฐสามารถจำกัดการใช้สิทธิดังกล่าวได้เพียงใด ข้อวิวาทะนี้เกิดขึ้นและมีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ด้วย โดยประเด็นข้อถกเถียงถึงเรื่อง “สิทธิในการเปลี่ยน (ไปใช้บุหรี่ไฟฟ้า) ซึ่งมีการเน้นถึงประเด็น การลดอันตราย (Harm reduction) ซึ่งอุตสาหกรรมยาสูบเองได้มีการชูประเด็นนี้โดยอ้างว่า “การลดอันตรายจากยาสูบ คือ การเลิกนิโคตินและยาสูบโดยสิ้นเชิงซึ่งเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับผู้สูบบุหรี่ แต่ทางเลือกที่ดีกว่าในการสูบบุหรี่สำหรับผู้ใหญ่ที่สูบบุหรี่คือการได้สูบบุหรี่ต่อไป” (Philip Morris International, 2026) อุตสาหกรรมยาสูบนำเสนอประเด็นการลดอันตรายจากยาสูบเพื่อบรรเทาความเสียหายที่เกิดจากการสูบบุหรี่แบบปกติ ซึ่งเป็นรูปแบบการสูบบุหรี่ที่อันตรายที่สุด และเป็นสาเหตุสำคัญของโรคไม่ติดต่อต่างๆ อาทิ โรคหลอดเลือดหัวใจ มะเร็งปอด และโรคปอด

อดทนเรื้อรัง ด้วยการใช้อนุภัณฑ์บุหรี่ไฟฟ้าที่เรียกว่า Tobacco heated product กับ Electronic cigarette ซึ่งจากข้อความที่ทางอุตสาหกรรมยาสูบกล่าวนี้อาจเห็นได้ว่า อุตสาหกรรมยาสูบได้ให้การสนับสนุนผลิตภัณฑ์เหล่านี้และมีรูปแบบเป็นการโฆษณาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เหล่านี้โดยที่อุตสาหกรรมยาสูบก็ยังคงผลิตและจำหน่ายบุหรี่แบบดั้งเดิมอยู่ ซึ่ง “สิทธิในการเปลี่ยน (ไปใช้บุหรี่ไฟฟ้า)” มีการกล่าวอ้างว่า คือ หลักการพื้นฐานทางสิทธิมนุษยชน และอ้างว่าเป็นหนึ่งในหลักการสำคัญขององค์การอนามัยโลก ที่เสนอว่า “เพื่อเข้าถึงการสาธารณสุขได้ตลอดเวลา” (To serve public health at all time) (Humber, 2021) ในขณะที่องค์การอนามัยโลก เสนอการมาตรการที่ตรงกันข้ามกับอุตสาหกรรมยาสูบ คือการเร่งผลักดันเรื่องการห้ามบุหรี่ไฟฟ้าไปทั่วโลก ดังปรากฏในการประชุม สมัยที่ 9 ของการประชุมรัฐภาคี (Ninth Session of the Conference of the Parties [COP9]) โดยเรียกร้องให้รัฐบาลทั่วโลกสั่งห้ามการสูบบุหรี่ไฟฟ้าทันทีหรืออย่างน้อยที่สุดก็ขอให้ห้ามการชुरส (Flavor vaping) และออกกฎหมายใหม่ที่เข้มงวด (Draconian new laws) เพื่อการจำกัดการเข้าถึงของเด็กและเยาวชนในผลิตภัณฑ์เหล่านี้ ซึ่งสอดคล้องไปกับข้อเสนอที่ว่า ประเทศที่กำลังพัฒนาสมควรห้ามบุหรี่ไฟฟ้าไว้ก่อนอันเป็นไปตามหลักป้องกันไว้ก่อน (Precautionary principle) ขององค์การสหพันธ์องค์การต่อต้านวัณโรคและโรคปอดนานาชาติซึ่งเป็นองค์การภาคประชาสังคมระหว่างประเทศที่มุ่งเน้นการดูแลสุขภาพปอดของประชากรโลก (International Union Against Tuberculosis and Lung Disease [The Union], 2020) ในทางตรงกันข้าม อุตสาหกรรมยาสูบตอบโต้เรื่องการผลักดันการห้ามบุหรี่ไฟฟ้าด้วยการผลักดันวาทกรรมเรื่อง “สิทธิในการเปลี่ยนไปใช้บุหรี่ไฟฟ้า” ซึ่งสามารถทำให้เกิดข้อถกเถียงในมิติทางกฎหมาย ทั้งนี้มีตัวอย่างการชวาทกรรมที่เกิดในสหราชอาณาจักรเพื่อการใช้บุหรี่ไฟฟ้า ใน 2 กิจกรรมการณรงค์ คือ กิจกรรมแรก Back vaping saves lives ซึ่งเป็นการณรงค์สิทธิของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าที่อ้างว่าถูกคุกคามสิทธิจากองค์การอนามัยโลก ด้วยชีวิตของผู้สูบบุหรี่หลายล้านคน

โดยเฉพาะในการประชุมรัฐภาคี COP10 ขององค์การอนามัยโลก ซึ่งในการณรงคนี้ได้อ้างถึงบทบาทของรัฐบาลสหราชอาณาจักรว่าไม่ใช่แค่การมีหน้าที่ในการปกป้องการสูบบุหรี่ไฟฟ้าแต่เป็นส่งเสริมการช่วยชีวิตด้วย และต่อมา คือ กิจกรรมที่สอง การณรงค Back vaping beat smoking ที่เรียกรอองให้กับผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อการเลิกบุหรี่ธรรมดาสำเร็จ โดยมุ่งเน้นการเรียกรอองผ่านนักการเมืองในสหภาพยุโรปและทั่วโลก (Worldvapersallianc, 2025) การเรียกรออง สิทธิในการเปลี่ยนไปใช้บุหรี่ไฟฟ้า มีข้อเสนอ 7 ประการถึงองค์การอนามัยโลก คือ

- 1) หยุดโกหกและให้คำแนะนำตามข้อเท็จจริง วิธีการ และหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง
- 2) ควบคุมตามข้อเท็จจริงที่มีเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ผู้บริโภค) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า
- 3) อย่าเพิกเฉยต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในการลดภยันตรายซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการก่อตั้งขององค์การอนามัยโลกที่ว่า “เพื่อเข้าถึงการสาธารณสุขได้ตลอดเวลาโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ด้านสุขภาพของประชาชนเป็นอันดับแรก”
- 4) หยุดแทรกแซงสิทธิของผู้ใหญ่ในการตัดสินใจทางเลือกเกี่ยวกับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของพวกเขาเอง
- 5) อย่าเลือกปฏิบัติต่อผู้ที่สูบบุหรี่หรือผู้ใช้ผลิตภัณฑ์นิโคตินที่ปลอดภัยกว่า เพียงเพราะพวกเขาไม่ได้ทำในสิ่งที่องค์การอนามัยโลกต้องการ “เรามุ่งมั่นที่จะทำให้ผู้คนรู้สึกปลอดภัย ได้รับความเคารพ มีอำนาจ ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและได้รับการยอมรับอย่างถูกต้อง”
- 6) ปฏิบัติตามหลักการที่ว่า “เราสื่อสารอย่างเปิดเผยกับทุกคนและเรียนรู้จากกันและกัน”

7) อย่าใช้การระบาดใหญ่ของ COVID-19 เป็นข้ออ้างในการเพิกเฉยต่อสิทธิในการเลือกทางเลือกอื่น “เราได้รับคำแนะนำจากวิทยาศาสตร์ หลักฐาน และความเชี่ยวชาญทางเทคนิคที่ดีที่สุด เราพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพื่อตอบสนองต่อโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง”

การรณรงค์กล่าวว่า “หากต้องการที่จะกลับไปสูบบุหรี่ ไม่แนะนำ แต่ถ้าต้องการเปลี่ยนไปใช้บุหรี่ไฟฟ้า ในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ย่อมมีสิทธิในการเลือกเพื่อสุขภาพ รวมถึงการใช้ผลิตภัณฑ์โคตินที่ปลอดภัยกว่าแทนยาสูบแบบดั้งเดิม” จากข้อโต้แย้งที่ได้กล่าวนี้ จะเห็นได้ถึงประเด็นอุตสาหกรรมยาสูบและกลุ่มที่สนับสนุนบุหรี่ไฟฟ้ากำลังพยายามชูเรื่องการลดอันตราย (Harm reduction) มาเป็นหลักในการสนับสนุนการใช้บุหรี่ไฟฟ้า แต่ถ้าพิจารณาถึงเบื้องหลังของการใช้แนวคิดการลดอันตรายในผลิตภัณฑ์ยาสูบนั้น มีข้อเท็จจริงว่า **อุตสาหกรรมยาสูบ ใช้แนวคิดนี้ในการทำการตลาดเพื่อโฆษณาและส่งเสริมการขาย** (Tobacco Tactics, 2022) ดังจะเห็นได้จากในอดีต บุหรี่ธรรมดา อุตสาหกรรมยาสูบก็เคยใช้หลักการเรื่องการลดอันตราย ในการทำการตลาด เช่น การใช้กันกรองในบุหรี่ซิการ์เรต หรือการใช้เครื่องหมายการค้าและบรรจุภัณฑ์ที่มีการโฆษณาโดยใช้คำว่า บุหรี่ Light หรือ Mild มาชวนเชื่อโดยชี้้นำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด (Key misleading tactics) ให้รู้สึกว่าคุณนุ่มนวลและปลอดภัย ซึ่งถ้าพิจารณาไปถึงเบื้องหลังของอุตสาหกรรมยาสูบที่เคยถูกฟ้องคดีและมีการวินิจฉัยว่า อุตสาหกรรมยาสูบมีการปิดบังข้อมูลในหลายเรื่อง เช่น การทำการตลาดในกลุ่มเด็กและเยาวชน อันตรายของควันมือสอง การควบคุมระดับของสารนิโคติน และที่สำคัญมีการใช้คำว่า Light หรือ Mild เพื่อสื่อถึงความปลอดภัยมากกว่าบุหรี่ปกติ (USFDA, 2018) ต่อมานานาชาติเล็งเห็นถึงปัญหาการใช้ทั้งสองคำดังกล่าวหรือคำที่มีลักษณะทำนองเดียวกันจึงมีการเสนอมาตรการห้ามใช้คำดังกล่าวในแนวทางปฏิบัติงานตามมาตรา 11 ของกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบขององค์การอนามัยโลก (Guidelines for implementation of Article 11 FCTC) ที่ว่าด้วยมาตรการบรรจุภัณฑ์และ

ฉลากในผลิตภัณฑ์ยาสูบ (Packaging and labelling of tobacco products) และในปี พ.ศ.2549 ประเทศไทยก็มีการออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2549 เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการแสดงคำหรือข้อความที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในฉลากของบุหรี่ยีการ์เรต บุหรี่ยีการ์ และยาเส้น ตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2535 เพื่อห้ามใช้สองคำดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน

วิวาทะสำคัญที่เกิดขึ้นจากประเด็นดังกล่าวทำให้เกิดเป็นข้อถกเถียง 2 ประการสำคัญ คือ (1) “การสูบบุหรี่ รวมถึง บุหรี่ไฟฟ้า” เป็นสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลอย่างแท้จริงหรือไม่ อย่างไร ซึ่งสามารถวิเคราะห์ผ่านสำนักคิดทางกฎหมายต่างๆ ของนิติปรัชญาเพื่อร่วมพิจารณาว่า “การใช้บุหรี่ยีการ์หรือบุหรี่ไฟฟ้า” เป็นสิทธิและเสรีภาพที่กฎหมายให้การรับรองหรือไม่ และ (2) การใช้บุหรี่ยีการ์เป็นสิทธิพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชนหรือไม่ อย่างไร โดยเฉพาะประเด็น “สิทธิในสุขภาพ” เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ในสิ่งที่งานการควบคุมยาสูบของประเทศไทยจะต้องมีการพัฒนาต่อไป

บุหรี่ยีการ์ กับ บุหรี่ไฟฟ้า เหมือนหรือต่างกันอย่างไร

มีความพยายามเปรียบเทียบอันตรายของบุหรี่ยีการ์กับบุหรี่ไฟฟ้าว่าอะไรอันตรายมากน้อยกว่ากัน ซึ่งในทางวิชาการอาจเปรียบเทียบกันได้ยาก เนื่องจากสภาพและคุณสมบัติ บุหรี่ธรรมดาดำใช้การเผาไหม้ใบยาสูบและสูบเอาควันซึ่งจะแตกต่างจากบุหรี่ยีการ์ไฟฟ้าที่จะใช้กลไกการให้ความร้อนแก่น้ำยาบุหรี่ยีการ์ (E-Juice) เพื่อระเหยเป็นไอ สำหรับประเทศไทย นิยามตามกฎหมายของคำว่า “บุหรี่ยีการ์ไฟฟ้า” ยังหมายรวมถึงผลิตภัณฑ์ยาสูบแบบให้ความร้อน (Tobacco heated product) ด้วย ซึ่งที่เหมือนกันของผลิตภัณฑ์เหล่านี้ คือ ทำให้ผู้ใช้ติดสารนิโคตินและเป็นอันตรายต่อสุขภาพทั้งหมดเหมือนกัน ซึ่งปัจจุบันทั่วโลกยังไม่มีองค์กรใดออกมาให้การรับรองว่าผลิตภัณฑ์เหล่านี้ปลอดภัย มีเพียงแค่ผลิตภัณฑ์ยาสูบแบบให้ความร้อนเท่านั้นที่สำนักงานอาหารและยาของสหรัฐอเมริกาพิจารณาว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ลดการสัมผัสสารอันตราย (Reduced-exposure)

ห้ามมิให้ทำการตลาดโดยอ้างว่าจะช่วยลดอันตรายหรือความเสี่ยงของโรคที่เกี่ยวข้องกับยาสูบ (Lempert et al., 2022) บุหรี่ไฟฟ้ามีผลต่อการแพร่ระบาดในเด็กและเยาวชน (ศุภชัยวิชัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ, 2567) เนื่องจาก ไอมีกลิ่นหอม ไม่เหม็นเหมือนควันบุหรี่ปกติและไม่จำเป็นต้องหาไฟในการจุดสูบเหมือนกับบุหรี่ธรรมดา รูปร่างของผลิตภัณฑ์บางแบบก็มีลักษณะคล้ายอุปกรณ์เครื่องเขียนหรือตัวการ์ตูน (ศรีรัช ลาภใหญ่, 2568)

กรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบขององค์การอนามัยโลก และกฎหมายภายในของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า

สถานะทางกฎหมายของประเทศไทย “บุหรี่” กับ “บุหรี่ไฟฟ้า” มีความแตกต่างกัน แต่ต้นแบบของมาตรการในกรณีนโยบายของบางประเทศนั้นๆ กำหนดให้สามารถขายบุหรี่ไฟฟ้าได้ ก็ขอให้ใช้มาตรการอิงตามกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบขององค์การอนามัยโลก ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมบุหรี่ธรรมดา คือ พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ซึ่งเกิดขึ้นจากการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเดิมที่อยู่ คือ พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ.2535 แต่ทั้งนี้ประเด็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่ไฟฟ้าของประเทศไทยจะมีลักษณะที่แตกต่างจากบุหรี่ธรรมดาเนื่องจาก “สถานะทางกฎหมายของบุหรี่ไฟฟ้า” กฎหมายของประเทศไทยกำหนดห้ามการนำเข้า ซึ่งสอดคล้องไปกับกลุ่มประเทศที่กำหนดห้ามขายบุหรี่ไฟฟ้าซึ่งข้อมูลในปี พ.ศ.2568 มี 46 ประเทศ โดยปัจจุบันนี้ทั่วโลกต่างมีแนวโน้มในเชิงการห้ามขายมากกว่าการอนุญาต (World Health Organization [WHO], 2023) การกำหนดห้ามนำเข้าเป็นไปตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่องกำหนดให้บารากูและบารากูไฟฟ้าหรือบุหรี่ไฟฟ้าเป็นสินค้าที่ต้องห้ามในการนำเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ.2557 (กรมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2557) ห้ามขาย ห้ามบริการและผลิตเพื่อขาย ตามคำสั่ง

คณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้าและบริการที่ 24/2567 เรื่อง ห้ามผลิตเพื่อขาย ห้ามขายหรือให้บริการสินค้าบารากูไฟฟ้าหรือบุหรีไฟฟ้า หรือตัวยาบารากู น้ำยาสำหรับเติมบารากูไฟฟ้าหรือบุหรีไฟฟ้า (คำสั่งคณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้าและบริการ ที่ 24/2567) โดยรูปแบบของการบังคับจะผ่านกลไกของ “กฎ” ซึ่งจะมีกฎหมายแม่บทในการให้อำนาจ จึงอาจกล่าวได้ว่า ด้วยสถานะความเป็น “กฎ” ความมั่นคงในนิติฐานะจึงยังไม่เข้มแข็งตามสมควร เพราะการยกเลิกกฎค่อนข้างทำได้ง่ายกว่าการยกเลิกกฎหมาย

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นที่ต้องทำการศึกษาเพื่อวิเคราะห์มุมมองทางปรัชญากฎหมายถึงการมีอยู่และการรับรองสิทธิในการสูบบุหรีและบุหรีไฟฟ้าดังกล่าว เพื่อมาเป็นเหตุผลสนับสนุนการตอบโต้การคุกคามจากอุตสาหกรรมยาสูบและผู้สนับสนุนบุหรีไฟฟ้า โดยการนำแนวคิดที่ปรากฏภายใต้สำนักคิดของนิติปรัชญาสำนักต่างๆ มาร่วมอธิบายในประเด็นที่ศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสำนักกฎหมายธรรมชาติ หรือสำนักธรรมชาตินิยม ที่จะโยงไปกับประเด็นสิทธิมนุษยชน สำนักคิดปฏิฐานนิยม หรือสำนักกฎหมายบ้านเมือง สำนักประวัติศาสตร์และทฤษฎีกฎหมายสามชั้น สำนักกฎหมายเชิงสังคมวิทยา ตลอดจนแนวคิดใหม่ๆ ที่ปรากฏในคำอธิบายของคำตอบของนิติปรัชญาต่างๆ เช่น สำนักสังคมนิยมทางกฎหมาย แนวคิดนิติศาสตร์เชิงวิพากษ์ เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์มุมมองของ “สิทธิ” ตามกฎหมายในประเด็นเรื่องการสูบบุหรี และประเด็นมุมมองทางนิติปรัชญาในการพิเคราะห์สิทธิของผู้สูบบุหรีว่าเป็นสิทธิที่กฎหมายรับรองอย่างแท้จริงหรือไม่ อย่างไร ตลอดจนการพิเคราะห์ว่าการใช้บุหรีไฟฟ้าเป็นประเด็นสิทธิมนุษยชนหรือไม่อย่างไร ประกอบกับความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมายที่ให้ความเห็นในประเด็น การสูบบุหรี/บุหรีไฟฟ้าเป็นสิทธิตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร และถึงขนาดเป็นสิทธิมนุษยชนหรือไม่ อย่างไร ตลอดจนการสูบบุหรีไฟฟ้า มีการกล่าวอ้างว่าเป็นการใช้สิทธิที่เป็นสิทธิมนุษยชนประเภทหนึ่ง ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษามุมมองของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ตามกฎหมายในประเด็นเรื่องการสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า
- 2) เพื่อศึกษาประเด็นมุมมองทางนิติปรัชญาในการพิเคราะห์สิทธิและเสรีภาพของผู้สูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า
- 3) เพื่อศึกษาว่าการใช้บุหรี่ไฟฟ้าไม่ได้เกี่ยวข้องกับประเด็นสิทธิมนุษยชนในฐานะสิทธิขั้นพื้นฐาน

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวិจัยเรื่องสิทธิของผู้สูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าผ่านมุมมองทางนิติปรัชญา โดยวิเคราะห์ว่าทฤษฎีที่ว่า การใช้บุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งเชื่อมโยงกับสิทธิมนุษยชนหรือไม่ อย่างไร ผ่านแนวคิดของสำนักกฎหมายที่ส่งผลต่อการวิเคราะห์และปรับใช้กฎหมายในสังคม โดยเฉพาะสำนักกฎหมายหลัก ได้แก่ สำนักกฎหมายธรรมชาติที่จะยึดโยงกับประเด็นสิทธิมนุษยชน และสำนักกฎหมายบ้านเมือง ตลอดจนสำนักคิดอื่นๆ และแนวคิดอื่นๆ ที่มี การอภิปรายกันในทางนิติปรัชญา การศึกษานี้มีขอบเขตการศึกษาในการมุ่ง วิเคราะห์มุมมองสิทธิผ่านแนวคิดทางปรัชญากฎหมายเพื่อตอบคำถามสำคัญ เกี่ยวกับสิทธิในการสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าของบุคคล และวิเคราะห์ประเด็น สาระตลึงแห่งสิทธิดังกล่าวว่าเป็นสิทธิที่กฎหมายให้การรับรองหรือไม่ เพียงใด ผ่านมุมมองแนวคิดทางกฎหมายที่สำคัญ และศึกษาประเด็นการสูบบุหรี่และ บุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันเป็นสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นประเด็นที่นำมา วิเคราะห์ในบริบทของสิทธิด้านสุขภาพของมนุษย์ อันเป็นส่วนหนึ่งของประเด็น สิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองโดยกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทาง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights [ICESCR]) ซึ่งถือเป็น “ตราสารสิทธิระหว่าง ประเทศ (International Bill of Rights)” รวมไปถึงการวิเคราะห์สิทธิด้าน

สุขภาพกับการสูบบุหรี่ และบุหรี่ไฟฟ้า ว่าเป็นสิทธิที่รับรองตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ภายในบริบทของสิทธิในชีวิตและร่างกาย ตลอดจนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายต่างๆ จำนวน 3 ท่าน เพื่อมาเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ในบทความวิจัยฉบับนี้

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยแยกการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนแรก ศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ประกอบกับการวิเคราะห์มุมมองสิทธิผ่านแนวคิดของสำนักคิดนิติปรัชญาในสำนักต่างๆ อาทิ เช่น สำนักกฎหมายธรรมชาติ สำนักกฎหมายบ้านเมือง สำนักคิดประวัติศาสตร์ แนวคิดสังคมนิยม และนิติศาสตร์เชิงวิพากษ์ ศึกษาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน อันได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights [ICESCR]) และการรับรองสิทธิดังกล่าวในบริบทภายในประเทศภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่และการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบทั้งในระดับระหว่างประเทศ อันได้แก่ กรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบขององค์การอนามัยโลก (WHO Framework Convention on Tobacco Control [FCTC]) และมาตรการทางกฎหมายภายในประเทศที่กำหนดในการควบคุมการสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า ทั้งในระดับพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง และระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่สอง ใช้กระบวนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายในแต่ละสาขาที่ได้รับการยอมรับในระดับสังคมและวิชาการ การศึกษาจากประชากร

ในการทำวิจัยครั้งนี้คัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายในแต่ละสาขาที่ได้รับ การยอมรับจำนวน 3 ท่าน วิธีการคัดเลือกจะเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายที่มีความรู้และประสบการณ์ ทางวิชาการในสาขา กฎหมายมหาชน กฎหมายเอกชน กฎหมายอาญา กฎหมายสุขภาพ และกฎหมายด้านสังคมต่างๆ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม หรือ คุ่มครองผู้บริโภค โดยเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกจะเลือกจาก ผู้ทรงคุณวุฒิที่มี ผลงานวิชาการหรือประสบการณ์ในแขนงนั้นๆ ปรากฏสู่สาธารณะ ไม่ว่าจะ เป็น ตำรา หนังสือ หรือบทความ โดยเครื่องมือ คือแบบสัมภาษณ์ใน 2 ประเด็น ได้แก่ **ประเด็นที่ 1** ท่านคิดว่า การสูบบุหรี่/บุหรี่ไฟฟ้า เป็นสิทธิตามกฎหมาย หรือไม่ และถึงขนาดเป็นสิทธิมนุษยชนหรือไม่ อย่างไร และ **ประเด็นที่ 2** การสูบบุหรี่ไฟฟ้า มีการกล่าวอ้างว่าเป็นการใช้สิทธิที่เป็นสิทธิมนุษยชนประเภท หนึ่ง ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร

โดยผลการศึกษาจากส่วนแรกและส่วนที่สองจากการสัมภาษณ์จะ นำมาวิเคราะห์สถานะของความเป็น “สิทธิ” ตามกฎหมายในประเด็นเรื่องการ สูบบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และ ประเด็นมุมมองทางนิติปรัชญาในการวิเคราะห์สิทธิ ของผู้สูบบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้าว่าเป็นสิทธิที่กฎหมายรับรองอย่างแท้จริงหรือไม่ อย่างไร ตลอดจนการวิเคราะห์ว่าการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเป็นประเด็นสิทธิมนุษยชน หรือไม่อย่างไร

การวิจัยครั้งนี้ได้มีการขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขา สังคมศาสตร์ รหัสโครงการวิจัยที่ 010/2566 หนังสือรับรองเลขที่ 019/2566

บททวนวรรณกรรม

ในทางนิติปรัชญามีคำอธิบายความเป็นกฎหมายโดยสำนักคิดต่างๆ ซึ่ง อาจพอสรุปแนวคิดได้ ดังต่อไปนี้

1) **สำนักคิดกฎหมายธรรมชาติ (Natural law school)** กฎหมายธรรมชาติเป็นแนวคิดพื้นฐานของหลักคิดต่างๆ ที่พัฒนามาเป็นหลักสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน (จรัญ โฆษณานันท์, 2559) มีการเสนอว่ากฎหมายที่แท้จริงมาจากพระประสงค์ของพระเจ้า ธรรมชาติ หรือศีลธรรมสากล (Drishti Judiciary, 2025) รวมถึงการมีเจตจำนงเสรี (Free will) ตามที่ จอห์น ล็อก (John Locke) เสนอ แนวคิดของสำนักคิดนี้เป็นแนวคิดที่ทั้งฝ่ายที่สนับสนุนบุหรี่ไฟฟ้ามักการเรียกร้อง และฝ่ายสุขภาพก็นำมาเรียกร้องต่อสู้กันในเชิงประเด็นสิทธิในการใช้โดยเฉพาะบุหรี่ไฟฟ้า ซึ่งในความเชื่อทางคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่ได้รับอิทธิพลของสำนักคิดกฎหมายธรรมชาติเข้าเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อตั้งแต่สมัยเซนต์ ออกัสติน (St. Augustine) โดยพยานปรัชญากรีกเข้ากับหลักเทววิทยาคริสต์ ซึ่งพิจารณาว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายนิรันดร์ (Eternal law) และต่อมา ได้มีข้อเสนอของบาทหลวงออสติน ฟาโกซี ได้อธิบายในหนังสือเรื่อง สิทธิและเหตุผล (Right and reason) ว่า “กฎธรรมชาติบังคับให้มนุษย์ดูแลสุขภาพของตนอย่างเหมาะสม” ซึ่งหมายถึง การใช้ชีวิตตามปกติในการดูแลสุขภาพ ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า แม้ความเชื่อทางคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก จะมีได้มีการบัญญัติเป็นข้อศีลไว้โดยตรง แต่การทำลายสุขภาพด้วยการสูบบุหรี่รวมถึงบุหรี่ไฟฟ้าที่ทำลายสุขภาพย่อมส่งผลต่อการทำลายคุณธรรมทางความเชื่อที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้าของตน (Flynn & Grabowski, 2025) ดังนั้น ถ้าพิจารณาเรื่อง การสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าภายใต้สำนักคิดนี้แม้จะมีหลักในเรื่องเจตจำนงเสรี ซึ่งน่าจะรับรอง “สิทธิ” ในการใช้บุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าได้ แต่การใช้เจตจำนงเสรีก็ย่อมอยู่ภายใต้กฎหมายธรรมชาติ ซึ่งสิทธิตามกฎหมายธรรมชาตินี้ไว้เพื่อปกป้องสิ่งที่ดีที่ช่วยให้มนุษย์เจริญรุ่งเรือง เนื่องจากการสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าทำลายสุขภาพอย่างร้ายแรง จึงไม่สามารถยกระดับให้เป็นสิทธิตามธรรมชาติได้ ที่สำคัญการใช้บุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าเป็นการไม่เคารพในสิทธิในชีวิตและร่างกายของตนอันเป็นการปฏิเสธหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง ซึ่งเราไม่อาจปฏิเสธหรือพรากหลักดังกล่าวจากตัวเราไปได้

เมื่อเราทุกคนทราบว่า การใช้บุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้ามีผลกระทบต่อสุขภาพ จึงอาจกล่าวได้ว่า สำนักคิดกฎหมายธรรมชาติจึงไม่มี “สิทธิ” ที่รองรับการใช้บุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า

2) สำนักคิดกฎหมายบ้านเมือง (Legal positive หรือ Positivism)

สำนักคิดนี้ค่อนข้างมีแนวคิดชัดเจน คือ ยึดถือกฎหมายที่มีการประกาศบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรโดยผู้มีอำนาจ รวมถึงสำนักคิดอรรถประโยชน์ที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนักคิดนี้ด้วยการพิจารณา “ผล” ของกฎหมายที่ไม่เชื่อมโยงกับประเด็นศีลธรรม แต่มุ่งเน้น “กฎหมายที่ดีคือกฎหมายที่สามารถสร้างความสุขให้กับคนหมู่มากให้มากที่สุดและกฎหมายจะเลวร้ายหากมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความเศร้าหรือสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความสุขแก่ทุกคนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำนั้น” แนวคิดอรรถประโยชน์จะมุ่งเน้นการชั่งน้ำหนักประโยชน์ (Tardi, 2026) ซึ่งต่อมาได้พัฒนามาเป็นหลักการ “ต้นทุนและผลประโยชน์” (Cost and benefit) ในเศรษฐศาสตร์นโยบายสาธารณะ ซึ่งมีการประเมินต้นทุนผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการสูบบุหรี่ในประเทศไทยประจำปี พ.ศ.2560 พบว่า ประเทศไทยสูญเสียทางเศรษฐศาสตร์จากการสูบบุหรี่สูงถึง 74,884 ล้านบาท (คิดเป็นร้อยละ 0.48 ของ GDP) แต่จัดเก็บรายได้ภาษีบุหรี่ได้เพียง 68,852 ล้านบาท ทำให้รัฐขาดดุลสุทธิและแบกรับภาระส่วนต่างในการดูแลผลกระทบดังกล่าว (ธัชพันธ์ โกมลไพศาล, 2563) ในส่วนของบุหรี่ไฟฟ้ามีงานวิจัยในสหรัฐอเมริกาพบว่า ค่าใช้จ่ายทางการแพทย์เพื่อรักษาพยาบาลผู้ที่สูบบุหรี่ไฟฟ้าสูงถึง 1.51 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐต่อปี (ประมาณ 5 แสนล้านบาท) ภาษีบุหรี่ไฟฟ้าของสหรัฐฯ เก็บได้ไม่เกินปีละ 10 ล้านเหรียญสหรัฐ (ประมาณ 300 ล้านบาท) เท่านั้น (เริงฤติ ปธานวนิช, 2565) ซึ่งจากที่ได้กล่าวมาเห็นได้ว่า ถ้าเอาแนวคิดอรรถประโยชน์เป็นฐานในการพิจารณาสำนักคิดบ้านเมืองนี้ อาจกล่าวได้ว่า สำนักคิดกฎหมายบ้านเมืองก็ไม่ได้รองรับประเด็น “สิทธิในการใช้บุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า” เนื่องจากเมื่อพิจารณาจากต้นทุนและผลประโยชน์ดังที่ได้กล่าวมาเห็นถึงความไม่คุ้มค่าของการใช้บุหรี่หรือบุหรี่

ไฟฟ้ากับความสูญเสียทางเศรษฐศาสตร์ที่ประเทศต้องรับเป็นภาระ ซึ่งไม่คุ้มค่า แต่ทั้งนี้ด้วยความเป็นกฎหมายบ้านเมืองหรือปฏิญยานิยมทางกฎหมายที่มุ่งเน้นความเป็นกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรและสามารถบังคับใช้ได้จริง ก็ขึ้นอยู่กับนโยบายและบริบทกฎหมายของแต่ละประเทศว่ามีการกำหนดห้ามสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าหรือไม่ อย่างไร เพราะสำนักคิดนี้ พิจารณาเพียงกฎหมายที่มีการบัญญัติใช้บังคับตามความเป็นจริง และไม่เอาประเด็นศีลธรรมมาร่วมพิจารณา กับกฎหมาย

3) สำนักคิดกฎหมายประวัติศาสตร์ (Historical law school) และ ทฤษฎีกฎหมาย 3 ชั้น (Three-layer theory of law) สำนักคิดนี้ ประเทศไทยโดยท่าน อ.ปรีดี เภษมทรัพย์ ที่ได้ขยายความเพิ่มเติมในประเด็นสำนักคิดกฎหมาย 3 ชั้น อันได้แก่ ยุคกฎหมายชาวบ้าน (Volksrecht) ยุคของยุคนักกฎหมาย (Juristenrecht) และยุคกฎหมายเทคนิค (Technical law) ซึ่งมีการต่อยอดเป็นยุคต่อมาจาก ยุคของยุคนักกฎหมาย คือ กฎหมายเทคนิค โดย “สิทธิในการใช้บุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้า” ตามสำนักคิดนี้ อาจกล่าวได้ว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า คือ “กฎหมายเทคนิค” ที่เป็นกฎหมายในชั้นที่สาม ซึ่งเป็นการนำศาสตร์แขนงอื่นมาพัฒนากฎหมายเพื่อรับใช้สังคม (ปรีดี เภษมทรัพย์, 2557) โดยการห้ามบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์ในสุขภาพและประโยชน์ต่อสังคมจากการป้องกันอันตรายจากการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเด็กและเยาวชน ซึ่งแนวคิดสำนักคิดนี้ ก็ต้องพิจารณาว่า กฎหมายที่มีการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรของประเทศนั้นๆ มีการบัญญัติเป็นกฎหมายรองรับหรือไม่ ดังนั้น คำอธิบายของสำนักคิดนี้จึงไม่แตกต่างจากสำนักคิดกฎหมายบ้านเมือง เนื่องจาก สำนักคิดนี้ปฏิเสธกฎหมายธรรมชาติ และพิจารณากฎหมายบนพื้นฐานของความเป็นจริงตามที่ฝ่ายนิติบัญญัติเสนอ ซึ่งกรณีการเสนอกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อการควบคุมบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าก็สมควรยืนยันบนหลักฐานเชิงประจักษ์ทางวิทยาศาสตร์ถึงอันตรายของผลิตภัณฑ์เหล่านี้ที่จะมีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

ต่อประชาชนและสังคม เนื่องจากมีข้อค้นพบว่า “บุหรี่ไฟฟ้าสามารถเป็นประตูเปลี่ยนผ่าน (Gateway) ไปใช้บุหรี่ยุทธรมตาและยาเสพติดได้” (สุวรรณ เรื่อง กายจนเศรษฐ์ และคณะ, 2566)

4) สำนักกฎหมายเชิงสังคมวิทยา (School of sociological jurisprudence) สำนักคิดนี้เน้นเรื่องการสานประโยชน์ให้เกิดขึ้นในสังคม เปรียบดังวิศวกรรมทางสังคม (จรัญ โฆษณานันท์, 2552) โดยให้เกิดความสมดุลในทุกประโยชน์ โดยกฎหมายเป็นเครื่องมือสำหรับการวางแผนและควบคุมทางสังคม แทนที่จะพึ่งพาหลักการทางศีลธรรมที่เป็นนามธรรม อย่างเช่น กฎหมายธรรมชาติหรือบทบัญญัติที่เคร่งครัด เช่น สำนักคิดกฎหมายบ้านเมือง (Bhola, 2019) ซึ่งถ้าพิจารณา “สิทธิในการใช้บุหรี่ยุทธรมตาและบุหรี่ไฟฟ้า” ตามแนวคิดของสำนักนี้ มีประเด็นให้ขบคิดว่า การสูบบุหรี่ยุทธรมตาหรือบุหรี่ไฟฟ้าเป็นประโยชน์หรือไม่ ทั้งในระดับสังคมหรือในระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งถ้านำผลทางวิทยาศาสตร์ทดลองงานวิจัยที่มีการเผยแพร่ถึงอันตรายของบุหรี่ยุทธรมตาและบุหรี่ไฟฟ้า จึงไม่น่าจะนำการสูบบุหรี่ยุทธรมตาหรือบุหรี่ไฟฟ้ามาซึ่งนำหนักหรือจัดการให้เกิดความสมดุลในสังคมได้ ซึ่งคล้ายกับแนวคิดอรรถประโยชน์ดังที่ปรากฏในแนวคิดของสำนักคิดกฎหมายบ้านเมือง แต่ทั้งนี้ สำนักคิดนี้ก็อาจนำมาอธิบายปรากฏในกลุ่มประเทศที่อนุญาตให้มีการใช้บุหรี่ยุทธรมตาได้โดยมีกฎหมายมาควบคุม เนื่องจากเน้นในเรื่องการจัดการประโยชน์และการควบคุมทางสังคม ซึ่งก็ขึ้นกับนโยบายสาธารณสุขหรือบริบทภาพรวมของประเทศนั้นๆ ว่ามีแนวทางการควบคุมบุหรี่ยุทธรมตาหรือบุหรี่ไฟฟ้าอย่างไร

5) สำนักสังคมนิยมทางกฎหมาย (Realist school of jurisprudence) สำนักคิดนี้พิจารณากฎหมายบนพื้นฐานของความเป็นจริง และวิพากษ์วิจารณ์กฎหมายที่มีว่าเหมาะสมถูกต้องสามารถแก้ไขปัญหาสังคมได้จริงหรือไม่ ในการใช้ดุลพินิจของผู้บังคับใช้กฎหมายมีความลำเอียงหรืออคติหรือไม่ อย่างไร (Team Lexibal, 2025) ซึ่งในเรื่อง “สิทธิในการใช้บุหรี่ยุทธรมตาหรือบุหรี่ไฟฟ้า” แนวคิดเรื่องสิทธิของกฎหมายภายใต้สำนักคิดนี้ มีประเด็นต้องพิเคราะห์ ได้แก่ ช่องว่าง

ระหว่างกฎเกณฑ์กับความเป็นจริง กล่าวคือ กฎหมายที่บัญญัติ “มักแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากกฎหมายที่ใช้บังคับจริง” การบังคับใช้กฎหมายก็ขึ้นอยู่กับความเป็นจริงในการปฏิบัติงานของตำรวจ การตีความของศาล และค่านิยมทางสังคม มากกว่าการอนุমানเชิงตรรกะอย่างเคร่งครัดจากตัวบทกฎหมาย ดังนั้น การพิจารณา “สิทธิ” ของการใช้บุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้ เพราะสำนักคิดนี้ มุ่งผลที่กลไกการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งก็ขึ้นกับว่าประเทศนั้นๆ มีแนวทางนโยบายในการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าอย่างไร เพราะสาระสำคัญของสำนักคิดนี้จะมุ่งเน้นผลของการบังคับใช้กฎหมาย มากกว่าการรับรอง “สิทธิ” ที่เป็นเพียงตัวบทที่อาจไม่มีผลใดๆ ถ้าปราศจากการบังคับใช้กฎหมายอันเป็นสาระัตถะของสำนักคิดกฎหมายนี้

6) นิติศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical legal studies) เป็นแนวคิดที่ต่อต้านทฤษฎีทางกฎหมายที่ได้รับการยอมรับในยุคคนั้น และเรียกร้องให้วงการกฎหมายให้ความสำคัญกับบริบททางสังคมของกฎหมายมากขึ้น (Legal Information Institute, 2022) แนวคิดนี้ จะพิจารณากฎหมายในแง่มุมมองของสหวิทยาการในการร่วมกันมองข้อเท็จจริง (Fact) ที่เกิดขึ้น และประเด็นวาทกรรมด้าน “สิทธิในการใช้บุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้า” ที่ผู้สนับสนุนบุหรี่ไฟฟ้ามุ่งความพยายามจะสื่อสารถึงสังคม แต่ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันว่าบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าเป็นอันตรายต่อสุขภาพตลอดจนความไม่ชอบธรรมของธุรกิจในการทำการตลาดที่มุ่งเป้าไปที่เด็กและเยาวชน อย่างเช่น กรณีที่มีการฟ้องร้องในสหรัฐอเมริกาว่าอุตสาหกรรมยาสูบไฟฟ้ามุ่งทำการตลาดกับกลุ่มเด็กและเยาวชน (Larson & Nayak, 2023) ตลอดจนงานวิจัยและประวัติศาสตร์ในเรื่องการควบคุมยาสูบของโลกที่ถึงขนาดมีการพัฒนาเป็นกรอบอนุสัญญาฯ ระหว่างประเทศขึ้นมา ซึ่งในที่สุดแล้ว การสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าสมควรที่ต้องมีกฎหมายควบคุม ก็อาจตอบคำถามได้ถึงความจำเป็นของการต้องมีกฎหมายมาควบคุมเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดที่มีอยู่ของบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า แนวคิดนี้อาจวิพากษ์ระบบ

กฎหมายที่มีอยู่ว่าปราศจากการบังคับใช้ที่แท้จริง ซึ่งในที่สุดแล้วก็ต้องพิจารณาในเชิงนโยบายว่ารัฐนั้นๆ พิจารณาเรื่องบุหรี่ไฟฟ้าอย่างไร

บทวิเคราะห์สิทธิและเสรีภาพกับการสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า

“การสูบบุหรี่” รวมถึง บุหรี่ไฟฟ้า เป็นสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลอย่างแท้จริงหรือไม่ ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติไว้ในมาตรา 28 ที่ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย” ประเด็นนี้ เป็นข้อถกเถียงในทางนิติศาสตร์ที่น่าสนใจ ซึ่งการทำความเข้าใจเหตุผลอาจจะต้องทำความเข้าใจว่าทำไม ภาคสุขภาพจึงให้ความสำคัญกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบเหล่านี้ ถึงขนาดมีการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในเรื่องการห้ามสูบบุหรี่ในพื้นที่สาธารณะ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดประเภทหรือชื่อของสถานที่สาธารณะ สถานที่ทำงาน และยานพาหนะให้ส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดของสถานที่และยานพาหนะเป็นเขตปลอดบุหรี่หรือเขตสูบบุหรี่ในเขตปลอดบุหรี่ พ.ศ.2561 มีผลใช้บังคับ เมื่อพ้นกำหนด 90 วันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ.2561 มีผลบังคับใช้วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2561) รวมถึงในระบบการขนส่งที่ต้องได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ.2522 และยังมีกรณีในเรื่องห้ามสูบบุหรี่ในบ้านอีกด้วย ซึ่งกรณีถ้ามีคนอยู่ในบ้าน โดยเฉพาะถ้าเป็นเด็กและมีการสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าในบ้านอาจถูกพิจารณาว่าเป็น “ความรุนแรงในครอบครัว” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 (สรรพลสิทธิ์ คัมพ์ประพันธ์, 2567) ในทางระหว่างประเทศเอง กรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบขององค์การอนามัยโลกที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นรัฐภาคี ก็ได้มีการเสนอถึงพิษภัยของควันบุหรี่ไว้ในแนวทางปฏิบัติงานตามมาตรา 8 ว่า “ไม่มีระดับที่ปลอดภัยจากการสัมผัสควันบุหรี่” มวนบุหรี่เพียงแค่มวนเล็กๆ ทำไม่ถึงขนาดที่ต้องมีกฎหมายระหว่างประเทศ ต้องมีกฎหมายภายในประเทศมาบังคับใช้กับ

พฤติกรรมกรรมการบริโภคของประชาชนในรัฐ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายทั้ง 3 ท่านแต่ละท่านได้ให้ความเห็น ดังต่อไปนี้

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1

“ประเด็นการลอบบุหรี และบุหรีไฟฟ้า เป็นสิทธิหรือเสรีภาพอาจอธิบายได้ค่อนข้างลำบากในบริบทที่การลอบบุหรีมีผลกระทบต่อบุคคลอื่น การรับรองสิทธิตามกฎหมายไทย ต้องพิจารณา รัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะประเด็นการรับรองสิทธิอย่างกว้าง อย่างเช่น ตามมาตรา 25 อะไรที่ไม่มีกฎหมายห้าม และไม่ได้อำนาจทำลายเรื่องจริยธรรมก็อาจทำได้ ถ้าไม่มีกฎหมายห้ามไว้โดยตรง ก็เป็นสิทธิอย่างกว้างที่ทำได้ แต่ทั้งนี้ก็ต้องพิจารณาด้วยว่ามีขอบเขตที่อาจไปกระทบกับสิทธิหรือเสรีภาพของผู้อื่นด้วยหรือไม่ ถ้าพิจารณาการลอบบุหรีโดยสภาพน่าจะเป็นเรื่องของ เสรีภาพ (Freedom) มากกว่าเป็นเรื่องของสิทธิ ซึ่งการใช้เสรีภาพก็อาจถูกจำกัดครอบได้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการพิจารณาเรื่องการใช้เสรีภาพต้องไม่ไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นด้วย โดยการจำกัดเสรีภาพถ้าตามรัฐธรรมนูญก็เป็นเงื่อนไขหรือเป็นกฎหมายที่ผ่านจากกระบวนการตราทางนิติบัญญัติ กรณีตัวอย่างเช่น การลอบบุหรีในบ้านคนเดียว ไม่มีกฎหมายห้ามก็สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของความเป็นเสรีภาพ แต่ถ้ามีบุคคลอื่นอยู่ด้วยในบ้าน แม้จะไม่มีกฎหมายห้าม แต่ก็เห็นได้ชัดว่า การใช้เสรีภาพนั้นส่งผลกระทบต่อตรงต่อสุขภาพของผู้อื่น ดังนั้นการลอบบุหรีจึงเป็นเสรีภาพที่ต้องมีขอบเขตที่ค่อนข้างต้องจำกัดเป็นอย่างสูง ถ้าจะเปรียบเทียบกรณีการเสพยาเสพติด กรณีนี้แม้เป็นการเสพยาคนเดียวในบ้านก็เป็นความผิดตามกฎหมายได้เนื่องจากมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนโดยตรงในการห้ามและเข้าใจว่า ยาเสพติดมีฤทธิ์ต่อจิตประสาทที่รุนแรงซึ่งส่งผลกระทบต่อสาธารณะในระยะยาว อย่างเช่น การหลอนยา คลุ้มคลั่ง เป็นต้น ทั้งนี้ สิทธิ ต่างกับ เสรีภาพ ในทางกฎหมายมหาชน กล่าวคือ สิทธิเป็นสิ่งที่รัฐต้องทำให้กับประชาชน (หน้าที่ของรัฐ) แต่เสรีภาพ รัฐต้องไม่แทรกแซง แต่ต้องถูกจำกัดสิทธิให้มากๆ ที่สุด ซึ่งโดยหลักควรเป็นการตราเป็นพระราชบัญญัติ หรือ กฎหมาย กรณีเปรียบเทียบ การลอบ

บุหรีกับการฆ่าตัวตาย ซึ่งการฆ่าตัวตายไม่มีกฎหมายรองรับหรือบัญญัติเป็นความผิด หรือระบุเป็นโทษ หรือแม้กรณี การุณยฆาต ก็ยังมีขอบเขตให้การกระทำของบุคคลที่ทำให้เราตาย ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จำกัดมาก”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2

“ประเด็นข้อคำถามที่ว่า การสูบบุหรีเป็นสิทธิหรือไม่ มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาต่อไปว่า ต้องให้การรับรองถึงระดับไหน กรณีถ้าพิจารณาว่าเป็นสิทธิต้องมีการรับรอง เพื่อให้มีความสมบูรณ์ซึ่งจะต่างกับเสรีภาพที่จะกว้างกว่า ซึ่งถ้าพิจารณาโดยสาระและข้อเท็จจริง การสูบบุหรีน่าจะจะเป็นประเด็นเสรีภาพมากกว่า ถ้าเป็นสิทธิจะเป็นมุมทางด้านสาธารณสุข ซึ่งจำเป็นต้องมีกฎหมายมารองรับแต่เสรีภาพไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายมารองรับ เสรีภาพ โดยหลักไม่จำเป็นต้องบัญญัติหรือระบุไว้ในรัฐธรรมนูญก็ได้ เพราะเป็นประเด็นที่เป็นไปโดยสภาพตามธรรมชาติอยู่แล้ว ดังนั้น เมื่อพิจารณาว่าการสูบบุหรีเป็นเสรีภาพ ดังนั้น การสูบบุหรีจะสูบที่ใดหรือไม่ก็ได้ใช่หรือไม่ ถ้าตอบโดยหลัก คือ ใช่ แต่เสรีภาพนี้ถ้ากระทบผู้อื่น รัฐก็จำเป็นต้องมีการออกกฎระเบียบมาควบคุมการใช้เสรีภาพ ถ้าจะอธิบายให้เห็นภาพ การสูบบุหรีที่เป็นเสรีภาพ จะปะทะ กับ สิทธิในการได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ หรือเสรีภาพในการใช้ชีวิตของผู้อื่น ดังนั้น เสรีภาพของคนสูบจึงไม่ควรไปก้าวล่วง เสรีภาพของคนอื่น และถ้าพิจารณาสถานะทางกฎหมายของไทยในปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่า รัฐเข้ามาจำกัดเสรีภาพการสูบบุหรีไม่ว่าจะเป็นการจำกัดในทางพื้นที่ การจำกัดการเข้าถึง ก็เป็นประเด็นที่สะท้อนให้เห็นว่า เสรีภาพการสูบบุหรีสามารถจำกัดได้ เสรีภาพการสูบบุหรีไม่สมบูรณ์ 100% ในส่วนของบุหรีไฟฟ้า ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่ใช้บังคับเป็นการเฉพาะยังเป็นการใช้กฎหมายอื่นๆ เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายศุลกากร ในการบังคับ ในเมื่อยังไม่มีกฎหมายมาควบคุมเป็นการเฉพาะรัฐก็ต้องใช้กฎหมายให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติอันอาจนำมาซึ่งปัญหาต่อความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายที่มีอยู่ ซึ่งจะบอกว่า ทุกคนมีเสรีภาพในการใช้บุหรีไฟฟ้าก็ไม่น่าจะถูกเพราะกฎหมายไทยกำหนดห้ามอยู่

หรืออาจกล่าวให้ชัด โดยหลักการใช้เสรีภาพของการสับบุหรี่ไฟฟ้าในสถานะทางกฎหมายของประเทศไทย คือ ห้ามเด็ดขาด”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3

“การพิจารณาเรื่องการสับบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิทธิหรือเสรีภาพหรือไม่ของประเทศไทย ต้องพิจารณาจาก สถานะทางกฎหมายผ่านรัฐธรรมนูญ อย่างเช่น ตอนนี้นำพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในมาตรา 25 ซึ่งอาจเทียบได้กับ มาตรา 2 ของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเยอรมัน ซึ่งเรียกว่าเป็น เสรีภาพทั่วไป กล่าวคือ เป็นเสรีภาพที่ไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติรับรองเสรีภาพเป็นการเฉพาะ ไม่ใช่เป็นการกระทำที่ไม่ได้เป็นความผิดตามกฎหมาย เป็นเสรีภาพที่ไม่มีการเรียกชื่อเฉพาะในรัฐธรรมนูญ มีตัวอย่างในทางตำราของเยอรมัน จะพิจารณาว่า การสับบุหรี่หรือตีมสุรา เป็นเสรีภาพ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน แต่จะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะถูกจำกัดได้หรือไม่ก็ต้องพิจารณากันอีกโดยต้องพิจารณาหลักความสมควรแก่เหตุและประโยชน์สาธารณะร่วมด้วย คำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ถ้าจะเรียกให้ชัด คือ *Constitute right* เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งคู่ ซึ่งประเด็นความเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานภายใต้รัฐธรรมนูญนั้นโดยเนื้อแท้จะเป็นเรื่องของซึ่งน้ำหนักประโยชน์ของสิทธิหรือเสรีภาพต่างๆ ว่าสิทธิหรือเสรีภาพใดมีน้ำหนักเหนือกว่า การสับบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้า ไม่ได้เป็นเสรีภาพที่รับรองโดยสมบูรณ์ ซึ่งรัฐย่อมสามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้”

กล่าวโดยสรุป อาจกล่าวได้ว่า สิทธิ” และ “เสรีภาพ” คือ นิติสมมติเพื่อรับรองสถานะและการใช้ชีวิตของมนุษย์เรา โดยอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ (Natural law school) ที่สนับสนุนให้มนุษย์เรากระทำการใดๆ ก็ได้ ตามเจตจำนงของตนตราบที่ไม่ไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และไม่เป็นการทำร้ายตนเอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็ได้บัญญัติรับรองไว้ ใน มาตรา 25 ที่ว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยนอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้วการใดที่

มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่นบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” จึงอาจกล่าวได้ว่าไม่มีกฎหมายใดมา “รับรองในการสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าของปัจเจกบุคคล” ซึ่งในประเด็นนี้ได้เคยมีการวิเคราะห์โดยมีข้อเท็จจริงด้านฤทธิ์ของการเสพติด ผลกระทบของผลิตภัณฑ์ยาสูบในระดับโลกและในระดับประเทศและผลกระทบต่อปัจเจกบุคคล ได้สนับสนุนประเด็นนี้ (วศิน พิพัฒน์ฉัตร และ เนาวรัตน์ เจริญคำ, 2563) ที่สำคัญถ้าพิจารณาในเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็ยังไม่จัดเป็นสิทธิและเสรีภาพแบบเด็ดขาดที่จะต้องห้ามในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ หรือที่เรียกว่าเป็น สิทธิเสรีภาพแบบสัมพัทธ์ (Relative) กล่าวคือ เป็นสิทธิเสรีภาพที่จะใช้ได้ก็ต่อเมื่อได้มีการกระทำ ซึ่งสิทธิเสรีภาพประเภทนี้อาจจะกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพบุคคลอื่นได้ซึ่งเมื่อหมายความว่า ถ้ามีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ก็ไม่สมควรกระทำ เนื่องจากเป็นก้ำกวล่งในแดนสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น โดยเฉพาะประเด็น “สิทธิในสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่”

บทวิเคราะห์สิทธิในการสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าใน ประเด็นมุมมองทางนิติปรัชญา

ประเด็นข้อเท็จจริงเรื่องของการใช้ ผลิตภัณฑ์ยาสูบ ต้องพิจารณาใน 2 กรณีในเบื้องต้นก่อนคือ “ผลิตภัณฑ์ยาสูบ” คืออะไร และ การใช้ผลิตภัณฑ์ยาสูบนั้นๆ มีรูปแบบอย่างไร เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ในประเด็นสิทธิทางกฎหมายว่ามีการรองรับ ประเด็นนี้หรือไม่ อย่างไรก็ตามในมุมมองทางนิติปรัชญา ผลิตภัณฑ์ยาสูบ มีการให้ความหมายไว้ในหลายคำอธิบาย โดยขอยกความหมายของกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบ ขององค์การอนามัยโลก ซึ่งได้ให้

ความหมายของคำว่า ผลิตภัณฑ์ยาสูบ ไว้คือ “ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากใบยาสูบทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นวัตถุดิบที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้สูบ ดูด เคี้ยว หรือดม” โดยประเทศไทยในฐานะเป็นรัฐภาคีของกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบ ได้มีการปรับปรุงแก้ไข บทนิยามของคำว่า ผลิตภัณฑ์ยาสูบ ให้สอดคล้องกับกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบฯ และเพิ่มเติมให้ครอบคลุมถึงผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ได้ให้ความหมายว่า “ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของใบยาสูบหรือพืชนิโคติยานาตาแบกุ่ม (Nicotiana tabacum) และให้หมายความรวมถึงผลิตภัณฑ์อื่นใดที่มีสารนิโคตินเป็นส่วนประกอบซึ่งบริโภคโดยวิธีสูบ ดูด ดม อม เคี้ยว กิน เป่า หรือพ่นเข้าไปในปากหรือจมูก ทา หรือโดยวิธีอื่นใดเพื่อให้ได้ผลเป็นเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงยาตามกฎหมายว่าด้วยยา” กล่าวคือ มีการบัญญัติให้สอดคล้องไปกับบทนิยามของกรอบอนุสัญญาฯ ในประเด็นเรื่อง ใบยาสูบ และเพิ่มเติมบทบัญญัติให้ครอบคลุมมากขึ้น คือ “ผลิตภัณฑ์อื่นใดที่มีสารนิโคตินเป็นส่วนประกอบ” และจากบทนิยามของคำว่า ผลิตภัณฑ์ยาสูบ ทั้งในกรอบอนุสัญญาฯ และพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ได้มีการบัญญัติถึงขอบเขตของวิธีการใช้ ซึ่งในพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 บัญญัติได้ครอบคลุมทุกรูปแบบการใช้ อันได้แก่ สูบ ดูด ดม อม เคี้ยว กิน เป่า หรือพ่นเข้าไปในปากหรือจมูก ทา หรือโดยวิธีอื่นใด ซึ่งวิธีการใช้จะสอดคล้องไปกับผลิตภัณฑ์ยาสูบที่มีในท้องตลาดด้วย โดยที่นิยมกันและเป็นปัญหาในระดับโลก คือ การสูบเอาควัน ในผลิตภัณฑ์ยาสูบ ที่เรียกว่า “บุหรี่ยีการ์เรต” และ “ยาเส้น” มวนเอง ในส่วนของผลิตภัณฑ์ยาสูบอื่นๆ เช่น การใช้เคี้ยว จะเป็นผลิตภัณฑ์ที่เรียกว่า “บุหรี่ไร้ควัน” (Smokeless) หรือการสูดเข้าจมูก จะเรียกว่า ยาน้ำตฤ์ ซึ่งไม่ได้ตกอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 แต่จะตกอยู่ในฐานะเป็นผลิตภัณฑ์ยาแผนโบราณ ซึ่งอยู่ในบังคับของกฎหมายว่าด้วยยา ซึ่งปัจจุบันนี้ตกอยู่ภายใต้ของพระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ.2562 แทน

การใช้ผลิตภัณฑ์ยาสูบโดยการสูบเอาควันนับเป็นการใช้ที่ส่งผลกระทบต่อมากที่สุด ทั้งกับผู้สูบและคนใกล้ชิดเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จาก ปัญหาสุขภาพของคนสูบบุหรี่ที่อาจเสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็งในระบบต่างๆ โรคที่เกิดในระบบทางเดินหายใจ ตลอดจนโรคไม่ติดต่ออีกมากมาย ในส่วนของคนไม่สูบบุหรี่ แต่อยู่ใกล้ชิดคนสูบบุหรี่ก็มีความเสี่ยงจากการได้รับควันบุหรี่มือสอง ซึ่งเป็นอันตรายแทบจะไม่ต่างจากคนสูบบุหรี่โดยตรงเลย ดังนั้น การวิเคราะห์ประเด็นเรื่อง “การสูบเอาควันของผลิตภัณฑ์ยาสูบ” จึงเป็นประเด็นหลักในการวิเคราะห์ว่า การกระทำโดยการสูบผลิตภัณฑ์ยาสูบด้วยการสูบเอาควัน มีกฎหมายรองรับหรือไม่อย่างไร

การอภิปรายถกเถียงในประเด็นนี้ต้องพิจารณาแนวคิดของสำนักคิดกฎหมายธรรมชาติ ร่วมกับ สำนักคิดกฎหมายปฏิฐานนิยม กล่าวคือ มุมมองต่อความเป็นกฎหมายของสำนักคิดกฎหมายธรรมชาติ จะพิจารณาว่า กฎหมายคือ “กฎเกณฑ์ที่เป็นสากล สามารถใช้ได้ทุกที่ทุกเวลา (Time and space)” และแม้แต่ไม่มีกฎหมายที่เกิดขึ้นจากรัฐ แต่มนุษย์ก็มีกฎเกณฑ์ที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติในการรองรับ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เราด้วยกัน แนวคิดของกฎหมายธรรมชาติเป็นรากฐานของการพัฒนาสิทธิต่างๆ โดยเฉพาะประเด็นในเรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และพัฒนามาเป็นประเด็นในเรื่อง สิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน เหตุผลที่ต้องอภิปรายถึงความเป็นกฎหมายของสำนักคิดกฎหมายธรรมชาติ ก็เนื่องมาจาก หลักการใหญ่ของสำนักคิดนี้ที่พิจารณาว่า กฎหมายธรรมชาติอยู่นอกกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งในความสัมพันธ์ของเอกชนระหว่างกัน ทุกกรณีอาจกล่าวได้ว่า อยู่บนความสัมพันธ์ในทางแพ่ง ซึ่งอยู่บนหลักอิสระในทางแพ่ง กล่าวคือ การกระทำใดๆ ก็ตามแต่ของเอกชน トラบใดที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ก็ย่อมสามารถทำได้ ดังนั้น ในทุกการกระทำของมนุษย์จึงอาจกล่าวได้ว่า มีกฎหมายรองรับเสมอ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายที่จะถูกบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม ซึ่งการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรของกฎหมาย (Positive law) เป็นผลพวงที่เกิดขึ้นจากการแปร

รูป หลักกฎหมายให้มีความชัดเจน และประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ทั้งนี้ ความเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่บัญญัติขึ้นมานั้น ก็มีข้อถกเถียงถึงความดี หรือไม่ดีของกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ดี ที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพ สามารถกระทำได้หรือไม่ ในฐานะที่กฎหมายมีการบัญญัติให้กระทำได้ ซึ่งการ อธิบายคำตอบของประเด็นนี้ก็ปฏิเสธไม่ได้เลยในคำอธิบายคำว่า กฎหมายของ สำนักคิดปฏิฐานนิยมทางกฎหมาย ในมุมมองของแนวคิดอรรถประโยชน์ภายใต้ สำนักคิดกฎหมายบ้านเมืองจากที่ได้วิเคราะห์การชั่งน้ำหนักประโยชน์ก็อาจ สนับสนุนเหตุผลของการไม่รับรอง “สิทธิ” ในการใช้บุหรี่ยาสูบไฟฟ้าได้ เพราะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ กับมนุษย์และสังคม หรืออาจสรุปได้ว่า “สิทธิ” หรือ “เสรีภาพ” ตามกฎหมาย อาจจะมีกฎหมายบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร หรือไม่ก็ได้ โดยจะดีหรือไม่ดี มีคุณค่าต่อสังคมหรือไม่ อันนี้เป็นประเด็นที่จะต้อง มีการอภิปรายเสริมตามมุมมองของสำนักคิดทางนิติปรัชญาต่อไป ลำดับถัดไป ขออภิปรายถึงความหมายของคำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” เพื่อนำไปสู่ การวิเคราะห์ต่อไป

สิทธิ มีการให้ความหมายไว้มากมาย แต่ที่นิยมใช้ในคำอธิบายในทาง นิติศาสตร์ของประเทศไทย คือ “ประโยชน์ที่กฎหมายให้การรับรองและ ค้ำครองให้” ประเด็นที่ต้องตั้งคำถาม คือ อะไรคือประโยชน์ และกฎหมายใดที่ ให้การรับรองและคุ้มครอง ผู้ทรงสิทธิ ประโยชน์ความหมายที่สื่อในคำว่าสิทธินี้ คือ ประโยชน์ของผู้ทรงสิทธิและประโยชน์นี้ แค่นั้นมากน้อยจึงจะถือว่าเป็น สิทธิที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง ประโยชน์ คือแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นถึง แนวคิดอรรถประโยชน์นิยมอันเป็นส่วนหนึ่งของสำนักคิดปฏิฐานนิยมทาง กฎหมาย ที่มีข้อสมมติฐานว่า “กฎหมายที่ดีคือกฎหมายที่สร้างความสุขอันเป็น ประโยชน์ให้กับคนหมู่มากที่สุด” ซึ่งก็นำไปสู่ข้อถกเถียงถึงความเหมาะสมของ ความเป็นกฎหมายของแนวคิดนี้ว่า แล้วประโยชน์ของคนกลุ่มน้อยที่ไม่มี ความสุข สมควรได้รับการดูแลจากกฎหมายหรือไม่ ดังนั้น การอธิบายคำว่า “ประโยชน์” ในความหมายของคำว่า สิทธิ ประโยชน์ในที่นี้ต้องตีความให้

หมายถึงประโยชน์ที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงของผู้ทรงสิทธิ ซึ่งก็นำพิจารณาต่อไปถึง ประโยชน์ของการสูบบุหรี่เอาควันว่า เป็นประโยชน์หรือไม่อย่างไร เพราะถ้าพิจารณาประโยชน์ในระยะสั้น การสูบบุหรี่มีสารนิโคตินที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกดีของผู้สูบในช่วงเวลาที่สูบ แม้ผลกระทบต่อสุขภาพที่จะเกิดขึ้นจะมีผลในระยะยาวหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ก่อให้เกิดคำถามว่า “ความสุขจากการได้สูบบุหรี่” เป็นประโยชน์หรือไม่ ซึ่งแน่นอนว่าข้อถกเถียงนี้ปัจจุบันก็เป็นที่ทราบกันดีว่าเกิดขึ้นจากฤทธิ์ของสารเคมีที่ชื่อวานิโคตินซึ่งไม่แตกต่างกับอาการของบุคคลที่ใช้ยาเสพติดที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ ในส่วนของการพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการทำในทางกฎหมายที่อาจเปรียบเทียบได้ มีแค่การทำในทางแพ่งเท่านั้น เพราะการสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าไม่ได้เกิดจากการใช้อำนาจทางกฎหมายอันอาจเป็นการกระทำทางปกครองได้ หรือเป็นข้อต้องห้ามที่มีการฝ่าฝืนจะมีโทษทางอาญาแต่อย่างใด (กล่าวคือ กฎหมายอาญาไม่ได้บังคับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ที่มีลักษณะความเป็นส่วนตัว จะมีโทษแต่เฉพาะการไปสูบในพื้นที่ห้ามสูบ เท่านั้น ซึ่งปัจจุบันนั้นได้เปลี่ยนเป็นปรับทางพินัยแล้ว ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ.2565) การสูบบุหรี่เอาควัน กับ การกระทำในทางแพ่ง กฎหมายที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ของบุคคลระหว่างกัน คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งถ้ามองย้อนกลับไปในพัฒนาการของการก่อกำเนิดประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของโลก จะเห็นได้ว่า อยู่บนหลักการแปรรูปกฎหมายธรรมชาติ ให้มาเป็นลายลักษณ์อักษร จากกรณีที่มีการพัฒนาประมวลกฎหมายแพ่งของฝรั่งเศสในสมัยจักรพรรดินโปเลียน ซึ่งนำไปสู่การเกิดแนวคิดสำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ต่อมาที่ได้ปฏิเสธความคิดของการนำประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างประมวลกฎหมายแพ่งของเยอรมันโดยมีเบื้องหลังเพื่อการรวมชาติของแคว้นต่างๆ ในเยอรมัน

ซึ่งเนื้อหาของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย ได้รับอิทธิพลของทั้งประเทศฝรั่งเศสและเยอรมนี ตลอดจนการอุดหนุนของ

การใช้กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็มีการกล่าวถึงหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงหลักการพื้นฐานภายใต้แนวคิดกฎหมายธรรมชาติที่แฝงอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย โดยการกอนิติสัมพันธ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยนั้นจะอยู่บน 3 หลัก คือ นิติกรรม นิติเหตุและความสัมพันธ์พิเศษ ซึ่งจะนำมาวิเคราะห์ประเด็นเรื่อง การสูบบุหรี่เป็น นิติกรรม หรือเป็น นิติเหตุ หรือไม่อย่างไร เพราะทั้ง 2 หลักที่ก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์นี้ มีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รองรับ

การสูบบุหรี่เอาควัน เป็นนิติกรรมหรือไม่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติความหมายของคำว่า “นิติกรรม” ไว้ในมาตรา 149 ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบ คือ การกระทำที่ถูกต้องกฎหมาย และไม่ขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยการกระทำนี้รวมถึงการกระทำที่เป็นการแสดงออกซึ่งความคิดด้วย คือ การแสดงเจตนา ซึ่งจะส่งผลต่อกฎหมายหรือไม่ ต้องพิจารณาว่ามีการสื่อหรือสร้างการรับรู้ของเจตนาให้เกิดขึ้นกับคู่กรณีอีกฝ่ายได้หรือไม่ อันมีลักษณะที่เรียกว่า เป็นคำเสนอ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบในการเกิดสัญญา การกระทำที่เป็นการแสดงออกซึ่งเจตนา นั้นต้องก่อผลให้เกิดการตกลง หรือก่อให้เกิดความสัมพันธ์ขึ้นในทางกฎหมายไม่เรื่องใดก็เรื่องหนึ่ง ที่สำคัญการกระทำนั้นๆ ต้องถูกกฎหมายด้วย และการสูบบุหรี่เป็น “นิติกรรม” หรือไม่ สิ่งนี้อาจกล่าวได้ว่า เจ้าขององค์ประกอบความเป็นนิติกรรม คือ มีเจตนา แต่ไม่ถึงขนาดที่จะไปกอนิติสัมพันธ์กับคนอื่น และกฎหมายที่อาจจะกล่าวได้ว่ารองรับพฤติกรรมผู้สูบบุหรี่ คงมีเพียงรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดที่รองรับในประเด็นเรื่อง สิทธิในเนื้อตัวร่างกาย ดังนั้น การสูบบุหรี่จึงไม่ใช่นิติกรรม โดยสภาพเนื่องจากไม่ได้ก่อให้เกิดการกอนิติสัมพันธ์ขึ้นกับบุคคลใด กล่าวคือ ไม่ได้เป็นการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน หรือระงับซึ่งสิทธิใดๆ กับบุคคลอื่น

การสูบบุหรี่เป็นนิติเหตุ หรือไม่ นิติเหตุ คือ เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดผล ในทางกฎหมาย เช่น การเกิด การบรรลุนิติภาวะ หรือ การกระทำละเมิดซึ่ง ถ้าพิจารณาเรื่อง ผลกระทบจากควันบุหรี่มือสองของผู้สูบบุหรี่ที่ไปกระทบกับ บุคคลอื่น ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดโดยตรงเลย เนื่องมาจาก ถ้าเป็นกรณี การสูบบุหรี่ในที่สาธารณะอันเป็นเขตปลอดบุหรี่ การกระทำนั้นเป็นความผิดต่อ กฎหมาย คือ พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 แน่นนอน ใน ส่วนของกรณีการสูบบุหรี่ในที่โรงเรือน หรือ ที่บ้าน ถ้ามีบุคคลอื่นอยู่ร่วมด้วยก็ เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลอื่นที่กฎหมาย รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองไว้ แต่ถ้าเป็นการสูบบุหรี่คนเดียวในพื้นที่ ที่ไม่มีคนอื่นอยู่ จะถือเป็นนิติเหตุหรือไม่ ประเด็นคือ การสูบบุหรี่มีบทบัญญัติ ของกฎหมายกล่าวถึงประโยชน์หรือคุณค่าในการกระทำหรือไม่ เพราะประเด็น ความเป็นนิติเหตุที่กฎหมายให้การรองรับต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายเป็น ลายลักษณ์อักษรไว้ เช่น อายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ถือว่าบรรลุนิติภาวะ ซึ่งไม่ปรากฏ เรื่องบทบัญญัติใดๆ ถึงการสูบบุหรี่ว่ามีผลทางกฎหมายอย่างไร ดังนั้น การสูบบุหรี่เฝ้าควันจึงไม่เป็นนิติเหตุตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กล่าวโดยสรุป การสูบบุหรี่เฝ้าควัน ไม่จัดเป็นการกระทำในทางแพ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยแต่อย่างใด และจากที่ได้ กล่าวถึง แนวคิดของสำนักคิดต่างๆ ในทางนิติปรัชญาจะเห็นได้ว่า การสูบบุหรี่ หรือการใช้บุหรี่ไฟฟ้า ทุกสำนักความคิด ถ้านำหลักการเรื่องประโยชน์ของบุหรี่ หรือบุหรี่ไฟฟ้ามาพิจารณาจะเห็นได้ว่า ทุกสำนักคิดไม่มีการยอมรับในเรื่อง “สิทธิ” ตามกฎหมายจากการใช้บุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า แต่ทั้งนี้ ในที่สุดแล้ว ก็ต้องขึ้นกับนโยบายหรือแนวทางของรัฐนั้นๆ ที่จะให้ความสำคัญในแง่ของ แนวทางการควบคุมบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าอย่างไร โดยเฉพาะในแนวคิดเรื่องที่ว่า “การใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อทดแทนบุหรี่ธรรมดา” และการชวาทกรรมเรื่องการลด ภัยอันตรายของบุหรี่ไฟฟ้านั้น มีข้อเท็จจริงที่ยืนยันว่า เป็นกลยุทธ์การตลาดของ อุตสาหกรรมยาสูบในการยังคงทำให้ “บุหรี่” ปกติยังคงมีจำหน่ายตามปกติ

เนื่องจาก ผู้เสพยังคงเสพติดสารนิโคติน ซึ่งสารนิโคติน ไม่ได้เป็นสารที่จำเป็นต่อร่างกาย ดังนั้นจึงไม่ควรมีกฎหมายใดมารองรับการใช้บุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า

การสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิทธิมนุษยชนหรือไม่ อย่างไร?

“การควบคุมยาสูบเป็นการปกป้องสิทธิในสุขภาพของประชาชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน” ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า “การควบคุมยาสูบ” เป็นรูปแบบหนึ่งของการคุ้มครองสิทธิของประชาชนผ่านกลไกทางกฎหมาย โดยมีรากฐานในเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุซึ่ง “สิทธิในสุขภาพ” (Right to health) อันเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน (วิฑูรย์ อั้งประพันธ์, 2555) ดังจะเห็นได้จาก กรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบขององค์การอนามัยโลก (Framework Convention on Tobacco Control [FCTC]) ได้มีการกล่าวระลึกถึงความในมาตรา 12 ของกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Convent on Economic, Social and Cultural Rights [ICESCR]) ที่มีสาระสำคัญว่า “บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะถือเอาประโยชน์จากมาตรฐานทางด้านสุขภาพกาย และด้านสุขภาพจิตเท่าที่พึงแสวงหาได้สูงสุด” โดย FCTC ยังได้มีการกล่าวถึง อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ร่วมด้วย เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า การควบคุมยาสูบ มีเจตนารมณ์เพื่อการคุ้มครองกลุ่มบุคคลพิเศษที่มักตกเป็นเหยื่อของอุตสาหกรรมยาสูบในการแสวงหาลูกค้าหน้าใหม่ ดังจะเห็นได้จากในวาระดสูบบุหรี่โลก ที่องค์การอนามัยโลก เสนอในปี 2563 นี้ว่า “Protecting youth from industry manipulation and preventing them from tobacco and nicotine use” ที่สำคัญ ประเทศไทย เราล้วนเข้าร่วมกับบรรดากฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ FCTC กล่าวถึงทั้งสิ้น ดังนั้น การตีความ หรือการอธิบายจึงต้องตีความประกอบบรรดากฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนร่วมด้วย สำหรับในประเทศไทยเอง หลักการสิทธิมนุษยชนที่ว่าด้วยสิทธิในสุขภาพ ที่ปรากฏในระบบกฎหมายไทยนั้น จะได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย ที่วางหลักไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การไม่เลือกปฏิบัติ ภายใต้หลักการที่ว่า การใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นต้องไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นเช่นเดียวกัน และหัวใจของสิทธิในสุขภาพที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 คือ รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค โดยต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วย อันบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญในฐานะสิทธิพื้นฐาน (ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, 2562) ซึ่งการควบคุมยาสูบ จัดเป็นหนึ่งในงานส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค สำหรับกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติของประเทศไทยที่สะท้อนสิทธิในเรื่องสุขภาพได้ คือ พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 ที่มีกรกล่าวถึง สิทธิในสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมยาสูบไว้ คือ “บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ โดยบุคคลมีหน้าที่ร่วมกับหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการให้เกิดสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อม” และ “สุขภาพของหญิงในด้านสุขภาพทางเพศและสุขภาพของระบบเจริญพันธุ์ ซึ่งมีความจำเพาะ ชับซ้อนและมีอิทธิพลต่อสุขภาพหญิงตลอดช่วงชีวิต ต้องได้รับการสร้างเสริม และคุ้มครองอย่างสอดคล้องและเหมาะสม โดยสุขภาพของเด็ก คนพิการ คนสูงอายุ คนด้อยโอกาสในสังคมและกลุ่มคนต่างๆ ที่มีความจำเพาะในเรื่องสุขภาพต้องได้รับการสร้างเสริมและคุ้มครองอย่างสอดคล้องและเหมาะสมด้วย” ในเรื่องของการคุ้มครองเด็กนั้น มีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ที่มารับรองและคุ้มครองสิทธิในสุขภาพของเด็กอีกฉบับหนึ่ง ทั้งนี้ในเรื่องการควบคุมยาสูบ นั้นมีกฎหมายเฉพาะที่ทำหน้าที่ คือ พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ซึ่งสิทธิในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ จะเกี่ยวข้องกับมาตรการคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ อันสอดคล้องไปกับ FCTC มาตรา 8 ว่าด้วยการปกป้องบุคคลจากการสูดดม

ควีนยาสูบ ซึ่งการนำพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 มาปรับใช้ในกรณีที่มีข้อโต้แย้ง จากการบังคับใช้กฎหมาย หรือ จากการที่จะต้องมีการออกมาตรการใหม่ ๆ เพื่อยังผลไว้ซึ่งการลดการเข้าถึงของผลิตภัณฑ์ยาสูบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่านได้ให้ความเห็นในประเด็นการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันเป็นประเด็นสิทธิมนุษยชนหรือไม่อย่างนั้น ได้มีความเห็นดังต่อไปนี้

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ 1

“การสูบบุหรี่ไม่น่าจะเป็นประเด็นสิทธิมนุษยชน มนุษย์เราอยู่ได้แม้ไม่ต้องสูบบุหรี่ ประเด็นสิทธิมนุษยชนถ้าจะนึกให้ง่าย ๆ เหมือนกับพวกบักจัญ 4 ที่สำคัญกับการดำรงชีวิต คำถามง่าย ๆ ในการพิจารณาความเป็นสิทธิมนุษยชนคือ มันจำเป็นถึงขนาดขาดไม่ได้ในชีวิตเลยหรือไม่ กล่าวโดยสรุป การสูบบุหรี่เป็นเสรีภาพ แต่เป็นเสรีภาพที่ต้องมีขอบเขตจำกัด แต่ถึงขนาดห้ามไม่ให้สูบเลยอาจต้องพิจารณาถึงเรื่องความได้สัดส่วน ถ้าสมัครใจจะสูบบุหรี่ก็ต้องมีขอบเขตที่จำกัดมากๆ”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2

“ประเด็นเรื่อง การสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าถึงขนาดเป็นประเด็นสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ปัจจุบันสิทธิมนุษยชนมีความเป็นพลวัตอย่างมาก มีการใช้ในมุมที่หลากหลายแต่ถ้าจะอ้างสิทธิมนุษยชนที่เป็นลายลักษณ์อักษรให้พิจารณา ICCPR เป็นตัวอย่าง ซึ่งก็มีประเด็นเรื่อง สิทธิทางการเมือง ที่ระบุให้สิทธิในการรวมตัวเพื่อจัดตั้งพรรคการเมืองได้ แต่เมื่อนำหลักสิทธิมนุษยชนตาม ICCPR มาใช้กับประเทศไทย รัฐธรรมนูญไทยก็มีการจำกัดสิทธิในเรื่องนี้ ดังนั้น ต่อให้มีการอ้างว่าการสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิทธิมนุษยชน สิทธินั้นก็สามารถถูกจำกัดได้ และโดยความเห็นการสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้า ไม่น่าที่จะถึงขนาดเป็นสิทธิมนุษยชน เพราะการสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าไม่ถึงขนาดเป็นสิทธิที่มนุษย์จะขาดไม่ได้ ที่สำคัญการอ้างสิทธิมนุษยชนไปในหลายเรื่องๆ เพิ่มมากขึ้น ก็อาจทำ

ให้ความศักดิ์สิทธิ์ของความเป็นสิทธิมนุษยชนเสื่อมค่าไป เพราะอะไร ก็จะเป็นสิทธิมนุษยชนไปทั้งหมด”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3

“ในส่วนของประเด็น การสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้า เป็นสิทธิมนุษยชนหรือไม่ เรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งในที่สุดแล้วก็ต้องกลับมาพิจารณากฎหมายภายในประเทศ ซึ่งก็คือ รัฐธรรมนูญอยู่ที่สำคัญ การสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้า ไม่น่าจะถึงขนาดเป็นสิทธิมนุษยชน เนื่องจากไม่ใช่สิทธิที่ไม่อาจพรากไปจากความเป็นมนุษย์ได้ ไม่ถึงขนาดเป็นสิทธิที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของมนุษย์ ประเด็นเรื่องบุหรี่ไฟฟ้าเอง สถานะทางกฎหมายสาธารณะอาจยังสับสน เหมือนกับกัญชา ซึ่งการตีความ กฎหมายมหาชนในรัฐเสรีนิยมสมัยใหม่ อะไรที่สถานะทางกฎหมายไม่ชัดเจน กลุ่มเครือข่ายก็ต้องตีความว่าเป็นเสรีภาพไว้ก่อน จากนั้นจึงค่อยมาพิจารณาเรื่องการจำกัดเสรีภาพต่อไป บางครั้ง ในหลายประเทศก็พิจารณาว่า การใช้กัญชาหรือบุหรี่ไฟฟ้าเป็นเรื่องสุนทรียภาพ ซึ่งก็เป็นได้ แต่ต้องถูกจำกัดไว้ในกลุ่มผู้ใหญ่ที่บรรลุนิติภาวะ หรือที่กฎหมายไม่ห้ามการเข้าถึง ดังนั้น ถ้าจะพรากความเป็นสุนทรียภาพในเรื่องนี้ การออกกฎหมายก็ต้องมีข้อมูลหรือเหตุผลที่มีน้ำหนักมาหักล้างในประเด็นนี้ด้วย และสุดท้ายประเด็นการเปรียบเทียบการสูบบุหรี่เป็นการฆ่าตัวตายผ่อนส่งจนถึงขนาดเปรียบเทียบกับการฆ่าตัวตายอาจจะเปรียบเทียบกันได้ยาก เพราะผลของการเกิดมันต่างกันทั้งในเรื่องระยะเวลาและความแน่นอนของผล คือความตายที่จะเกิดขึ้น”

ทั้งนี้ถ้าพิจารณาประกอบความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า ทุกท่านไม่มีท่านใดเห็นว่า การสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้า เป็นสิทธิมนุษยชน เนื่องจาก ไม่ใช่เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ ไม่ใช่สิ่งที่ไม่อาจจะพรากไปจากเนื้อตัวร่างกายได้ เว้นแต่ถ้าเป็นการใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการบำบัดรักษา ภายใต้การดูแลกำกับของแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพทางสุขภาพ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

คำตอบของวิวาทะสำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้น และเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ก็คือ คำถามที่ว่า “การสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า ถือเป็นสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลอย่างแท้จริงหรือไม่?” หรือแม้แต่ข้อถกเถียงถึง สิทธิในการเปลี่ยนมาใช้บุหรี่ไฟฟ้า ว่าเป็นสิทธิที่ไม่ควรถูกจำกัดโดยรัฐ จึงนำไปสู่การที่ต้องพิเคราะห์ว่า สิทธิในการสูบบุหรี่ (Right to smoke) และ สิทธิในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า (Right to vape) สิทธิดังกล่าวได้รับการรับรองมากน้อยเพียงใด และรัฐสามารถจำกัดการใช้สิทธิดังกล่าวได้เพียงใด ข้อวิวาทะนี้เกิดขึ้นและมีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย การศึกษานี้ได้สรุปและให้ข้อเสนอคำตอบไว้ว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” คือนิติสมมติเพื่อรับรองสถานะและการใช้ชีวิตของมนุษย์เรา โดยอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ (Natural law school) ที่สนับสนุนให้มนุษย์เรากระทำการใดๆ ก็ได้ ตราบที่ไม่ไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น “การสูบบุหรี่” และ “บุหรี่ไฟฟ้า” เป็นการกระทำที่ไม่มุ่งผลทางกฎหมาย ไม่เป็นนิติกรรม ไม่เป็นนิติเหตุ ตราบใดที่ “ผลของการสูบบุหรี่” ไม่ไปกระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เพราะถ้าควันบุหรี่หรือไอบุหรี่ไฟฟ้าไปกระทบกับบุคคลอื่นอาจเป็นนิติเหตุในเรื่องละเมิดหรืออาจเป็นการกระทำที่มุ่งผลต่อกฎหมายบางประการ อย่างเช่น เหตุเดือดร้อนรำคาญ ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 สารนิโคตินคือสารเสพติดที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจหรือแสดงเจตนาที่บิดเบือนของผู้เสพทำให้ไม่คิดถึงต้นทุนในอนาคตเรื่องสุขภาพ และ ผลกระทบของ ควันมือสอง และควันมือสาม ของ “บุหรี่” รวมถึงไอของบุหรี่ไฟฟ้าได้ส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบข้าง ประกอบกับการพิจารณาซึ่งน้ำหนักที่ประโยชน์สาธารณะจะได้ออกกับประโยชน์ของเอกชนนั้น ประโยชน์สาธารณะในแง่การสาธารณสุขและสุขภาพมีน้ำหนักมากกว่า และการสูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าอาจกล่าวได้เลยว่า “ไม่ใช่ประโยชน์ของเอกชน” เพราะมีแต่จะทำลายเอกชนที่เป็นผู้สูบบุหรี่หรือบุหรี่ไฟฟ้าไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพหรือเศรษฐกิจ และการควบคุมยาสูบ คือ

การปกป้องสิทธิในสุขภาพของประชาชน อันเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการคำนึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่แล้ว ทั้งนี้ ในความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่านที่สัมภาษณ์จากการเก็บข้อมูล พบว่า การสูบบุหรี่ไม่น่าจะอยู่ในสถานะเป็นสิทธิที่มีกฎหมายรองรับ การสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าเป็นเสรีภาพทั่วไปที่มนุษย์อาจทำได้แต่สมควรจำกัดขอบเขต ถ้าจะเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยที่มีการรับรอง ก็คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในมาตรา 25 ภายใต้อำนาจที่จะต้องไม่ไปกระทบต่อเสรีภาพของบุคคลใดและเป็นเสรีภาพที่อาจถูกจำกัดได้อย่างที่สุด

ดังนั้นจากการวิจัยในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1) ในบริบทสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและปัญหาระบบการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย การควบคุมบุหรี่ไฟฟ้า สมควรคงไว้ซึ่งมาตรการห้ามนำเข้าบุหรี่ไฟฟ้า ห้ามขาย ห้ามบริการ ตามระบบกฎหมายของประเทศไทยที่มีอยู่ในขณะนี้ คือ ประกาศกระทรวงพาณิชย์ พ.ศ.2557 และคำสั่งคณะกรรมการผู้บริโภค พ.ศ.2558 และมุ่งเน้นให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดร่วมไปกับการสร้างความรู้ ความตระหนักในที่มาของกฎหมาย เพราะในหลักการทางนิติปรัชญา ประชาชนจะให้ความเคารพกฎหมายต่อเมื่อประชาชนเข้าใจว่ากฎหมายนี้มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองหรือปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างไร

2) การจำกัดเสรีภาพของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า เช่น การห้ามนำเข้า ห้ามขาย ห้ามบริการ และห้ามผลิตเพื่อขาย สามารถกระทำได้โดยกฎหมายและได้สัดส่วน เนื่องจากโดยสภาพของกฎหมายไทยที่ใช้บังคับกับบุหรี่ไฟฟ้าในขณะนี้ เป็นของที่ต้องห้ามตามกฎหมาย เป็นต้น ดังนั้น แม้มีเรื่องการอ้างถึงสิทธิหรือเสรีภาพใดๆ ตามแต่ก็ย่อมต้องพิจารณาถึงกฎหมายที่มีและใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

3) การสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า ไม่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันเป็นสิทธิมนุษยชน ตามที่มีข้อกล่าวอ้าง เนื่องจากไม่ใช่เป็นสิทธิที่ไม่อาจพรากไปจากความเป็นมนุษย์ได้ เปรียบเทียบกับอาหาร ที่อยู่ น้ำดื่ม หรือปัจจัย 4 ที่จำเป็น

ต่อการดำรงชีวิต เว้นแต่ถ้าเป็นการใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการบำบัดรักษาโดยแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพสุขภาพที่มีขอบเขตวิชาชีพในการบำบัดรักษา

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ ได้รับการสนับสนุนจาก ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.) คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2557). *ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง กำหนดให้บารากูและบารากูไฟฟ้าหรือบุหรีไฟฟ้าเป็นสินค้าที่ต้องห้ามในการนำเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2557*. กรมการค้าระหว่างประเทศ. <https://shorturl.asia/ZLYoR>
- คณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้าและบริการ. (16 ตุลาคม 2567). คำสั่งคณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้าและบริการ ที่ 24/2567 เรื่อง ห้ามผลิตเพื่อขาย ห้ามขายหรือให้บริการสินค้าบารากู บารากูไฟฟ้าหรือบุหรีไฟฟ้า หรือตัวยาบารากู น้ำยาสำหรับเติมบารากูไฟฟ้าหรือบุหรีไฟฟ้า. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 141 ตอนพิเศษ 283 ง. หน้า 43-45. <https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/37716.pdf>
- จรัญ โฆษณานันท์. (2552). *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่ 16). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จรัญ โฆษณานันท์. (2559). *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน: ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์. (2562). *ทฤษฎีสิทธิขั้นพื้นฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- จีชนันท์ โกมลไพบาศาล. (2563). การประเมินต้นทุนผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการสูบบุหรี่ในประเทศไทยประจำปี พ.ศ.2560. ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.). <https://bit.ly/3Rx8MJn>
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2557). นิติปรัชญา (พิมพ์ครั้งที่ 13). โครงการตำราและ เอกสารประกอบการสอน. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560. (5 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 39 ก หน้า 27-47.
- พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550. (19 มีนาคม 2550). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 124 ตอนที่ 16 ก หน้า 1-18.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1-90.
- เริงฤดี ปธานวนิช. (2565). เปิดงานวิจัยสหรัฐฯ เผยค่ารักษาพยาบาลจากการสูบบุหรี่ไฟฟ้าสูงถึงปีละกว่า 5 แสนล้านบาท สูงกว่ารายได้จากภาษีบุหรี่ไฟฟ้าที่ได้เพียง 300 ล้านบาท เฉลี่ยคนสูบบุหรี่ไฟฟ้ามีค่าผู้ใช้จ่ายด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น 70,000 บาทต่อคน. คลังข้อมูลดิจิทัล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). <https://dol.thaihealth.or.th/Media/Pdfview/fcc80317-a7ea-ec11-80fa-001155db45613>
- วศิน พิพัฒน์ฉัตร และ เนาวรัตน์ เจริญค้า. (2563). การสูบบุหรี่เป็นสิทธิส่วนบุคคล อย่างไรหรือไม่? วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน, 16(2), 110-119. <https://doi.org/10.14456/jem.2020.14>
- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2555). สุขภาพกับกฎหมาย. สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ. (10 ธันวาคม 2567). 5 ปี คนไทยสูบบุหรี่ไฟฟ้าเพิ่ม 1 ล้านคน กว่า 70% ของคนสูบเป็นเด็กและวัยรุ่น. <https://bit.ly/4tXwrjt>
- ศรียรัช ลาภใหญ่. (2568). แฉ 'ทอยพอด' บุหรี่ไฟฟ้าทรงการ์ตูนกลับมาระบาดใหม่อีกครั้ง อึ้ง!! เด็ก10 ขวบ คือกลุ่มลูกค้า. *ThaiQuitSmoking*. <https://thaiquitsmoking.org/ข่าวสารสุขภาพ/ทอยพอดบุหรี่ไฟฟ้าทรงการ์ตูนระบาด/>
- สรรพลสิทธิ์ คุมพ์ประพันธ์. (2567). ชี้ พ่อแม่ให้เด็กสูบบุหรี่-บุหรี่ไฟฟ้า สุดดมคว้นบุหรี มีความผิดทั้ง พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก-พ.ร.บ.คุ้มครองความรุนแรง. <https://theactive.thaipbs.or.th/news/public-health-20240812>
- สุวรรณณา เรื่องกาญจนเศรษฐ์, ภัศรา จงขจรพงษ์, วิชช์ เกษมทรัพย์ และ วศิณพิพัฒน์ฉัตร. (2566). บุหรี่ไฟฟ้า มหันตภัยร้ายทำลายเยาวชน. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 32(5), 946–961.
- ThaiQuitSmoking. (2568). คือกลุ่มลูกค้า. <https://thaiquitsmoking.org/ข่าวสารสุขภาพ/ทอยพอดบุหรี่ไฟฟ้าทรงการ์ตูนระบาด/>
- Bhola, S. (2019). Sociological School of Jurisprudence. *iPleaders*. <https://blog.ipleaders.in/sociological-school-of-jurisprudence/>
- Drishti, Judiciary. (2025). *Natural Law School*. <https://www.drishtijudiciary.com/to-the-point/jurisprudence/natural-law-school>
- Flynn, P., & Grabowski, J. (2025). Is smoking a sin? *Catholic Answers*. <https://www.catholic.com/magazine/online-edition/is-smoking-a-sin>

- International Union Against Tuberculosis and Lung Disease. (2020). *Where bans are best: Why LMICs must prohibit e-cigarette and HTP sales to truly tackle tobacco* (2020 updated position paper). The International Union Against Tuberculosis and Lung Disease. <https://bit.ly/4vqtrxl>
- Lempert, L. K., Bialous, S., & Glantz, S. (2022). FDA's reduced exposure marketing order for IQOS: Why it is not a reliable global model. *Tobacco control*, 31(e1), e83-e87. <https://doi.org/10.1136/tobaccocontrol-2020-056316>
- Larson, E., & Nayak, M. (2023). Juul to pay \$462 million to six states over marketing to kids. *TIME*. <https://time.com/6271149/juul-settlement-marketing-kids/>
- Legal Information Institute. (2022). Critical legal theory. *Cornell Law School*. https://www.law.cornell.edu/wex/critical_legal_theory
- Tardi, C. (2026, April 28). Utilitarianism: What it is, founders, and main principles. *Investopedia*. <https://www.investopedia.com/terms/u/utilitarianism.asp>
- Team Lexibal. (2025, August 4). Realist School of Jurisprudence. *Lexibal*. <https://lexibal.com/realist-school-of-jurisprudence/>
- Humber, N. (2021, July 27). Right to switch petition needs you to stop a global vape ban!: The WHO wants a worldwide ban on vaping we need to fight to stop it!. *Ecigclick*. <https://www.ecigclick.co.uk/right-to-switch-petition/>

- Philip Morris International. (2026). *What is tobacco harm reduction?* <https://www.pmi.com/our-science/tobacco-harm-reduction/what-is-tobacco-harm-reduction>
- Tobacco Tactics. (2022). *Harm reduction.* <https://www.tobaccotactics.org/article/harm-reduction/>
- USFDA. (2018). *Light, low, mild or similar descriptors.* <https://www.fda.gov/tobacco-products/labeling-and-warning-statements-tobacco-products/light-low-mild-or-similar-descriptors>
- Worldvapersallianc. (2025). *Back vaping beat Smoking.* <https://worldvapersalliance.com/eu/back-vaping-beat-smoking/>
- World Health Organization. (2023). *WHO report on the global tobacco epidemic, 2023: Protect people from tobacco smoke.* <https://www.who.int/publications/i/item/9789240077164>